

ПРИСУТНІСТЬ ПРОТЕСТАНТСЬКИХ ЦЕРКОВ У РЕЛІГІЙНОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ І СВІТУ

Зміни, які відбуваються в українському протестантизмі, зумовлюють актуалізацію нового аналізу діяльності протестантських церков, у тому числі й в міжнародному аспекті.

Життєдіяльність українських протестантів у контексті міжнародних відносин посткомуністичного періоду можна умовно поділити на два етапи. Перший – це етап становлення, період очікування й отримання всієї гами допомоги – від духовної до матеріально-фінансової. Цей етап був характерний для 90-х років ХХ століття, коли, вийшовши з так званого підпілля, українські протестанти не мали своїх культових споруд, освітніх закладів, фінансової бази, досвіду в найрізноманітніших формах і методах служіння, які виявилися вкрай необхідними і терміновими для значної кількості новонавернених різних протестантських церков, включаючи віковий ценз, соціальне становище, професійне спрямування та духовні потреби. Вся духовна і матеріальна допомога, яка надходила з країн Європи, а особливо із США, пізніше виявилася, по-перше, серйозним фактором для швидкої реабілітації тих сфер діяльності, які не могли проявлятися в період атеїстичного тоталітарного режиму. По-друге, адепти саме протестантських церков, завдячуючи «свіжому» й динамічному вченню із Заходу, змогли швидше, ніж адепти Православної Церкви, розібратися в особливостях нової епохи й перебудуватися в контексті євангельського вчення. Новонавернені протестанти не тільки швидко збагнули дух епохи, завдячуючи підтримці та спілкуванню із своїми закордонними одновірцями, які вже пережили багато різних суспільних явищ, які українським протестантам тільки судилося пережити, а й отримували більш-менш серйозну матеріальну підтримку в формі гуманітарної допомоги, що теж мало неабияке значення в часи економічного занепаду країни. По-третє, спосіб життя, поведінка саме західних місіонерів змогли «розгерметизувати» «засмучені обличчя, замкнений спосіб життя, зневажливе ставлення до етики, відторгнення культурної спадщини» вітчизняних протестантів (Сергиенко Г. Вы будете мне свидетелями // Братский вестник. – 1988. – № 6. – С. 65.)

Євангельську та місіонерську діяльність в Україні протестанти-іноземці теж здійснювали за свої кошти. Її наслідком стало відкриття нових церков та місій, які теж фінансово забезпечувалися із-за кордону.

Вагому роль закордонні протестанти відіграли і в створенні освітніх богословських закладів. У цій справі майже до кожного вітчизняного освітнього закладу були причетні протестанти-іноземці. Але найбільша допомога виявилася в організації навчального процесу, а саме в складанні навчальних програм, у забезпеченні викладацьким складом та літературою.

Вагоме значення у розвитку протестантського руху в посткомуністичний період відіграли парацерковні, тобто позацерковні організації. Лише партнерами ВСОСХБ є понад 70 місій, товариств, асоціацій, а з ОНХХЦУ співпрацює близько 50 парацерковних організацій.

Варто зазначити, що надання допомоги українським протестантам світовою протестантською спільнотою упродовж 90-х років минулого століття було наскільки різноплановим і масштабним, що вищеназвані форми є лише незначною їх частиною.

Дещо іншу ситуацію щодо становлення і розвитку в порівнянні з так званими традиційними протестантськими громадами мав неопротестантський, харизматичний рух. З початку свого існування харизматичні церкви мали дещо меншу матеріально-фінансову підтримку із Заходу, ніж традиційно-протестантські. Хоча харизмати майже не мають своїх культових споруд, проте вони були більш фінансовоспроможні забезпечувати свої найрізноманітніші форми служіння через посередництво оренди, приміщень, придбання транспортних засобів, купівлю музичних інструментів, утримання реабілітаційних центрів, організації конференцій і т. ін. Такого стану їм допомогло досягти досить розвинуте вчення про десятину та пожертвування, а також наявність бізнесменів у харизматичних церквах, яких приваблювала їх доктрина успіху.

Але при дослідженні освітнього процесу у харизматів виявляється, що абсолютно всі освітні центри, школи, курси організовувалися закордонними їх одновірцями, викладачі яких у переважній більшості були служителями закордонних церков. Що стосується набуття богословської освіти, то наприкінці 90-х років ХХ століття та на початку ХХІ сто-

ліття харизмати здебільшого навчалися і навчаються в міжконфесійних закладах, що були створені раніше традиційними протестантами за допомогою Заходу.

Проте дедалі з розгортанням мережі протестантських церков, за умов релігійної свободи в Україні, протестантські громади все менше отримували фінансово-матеріальну допомогу від закордонних організацій. Цьому сприяло кілька факторів. По-перше, самі іноземці наприкінці 90-х років минулого століття свідомо почали зменшувати фінансування, пояснюючи це тим, що надалі перед ними відкриваються країни «четвертого світу» і виникає потреба всі кошти спрямовувати на допомогу саме таким країнам. На сьогоднішній день закордонними місіями і церквами скорочено фінансування на 80 відсотків. По-друге, в зв'язку з покращенням економічної ситуації в країні, вірні протестантських церков стали багатшими і, відповідно, стали приносити більше пожертвувань, більшою стала і десятина. По-третє, саме керівництво все активніше закликало своїх вірних «бути сіячами, а не тільки жінцями». При цьому майже всі провідні лідери церков заявляли, що принцип «сіяння жатви» спрацьовує. По-четверте, вітчизняне законодавство створює досить несприятливі умови для отримання гуманітарної допомоги з-за кордону. Крім того, існує ще одна причина послабленого фінансування деяких проектів, а то навіть і відмова в ньому (фінансуванні). Це – корумпованість наших державних органів. Таким чином, український протестантизм на межі ХХІ ст. почав переходити до другого етапу розвитку своїх зовнішніх стосунків.

Другий етап, який можна назвати етапом зрілості, настає тоді, коли вітчизняні протестанти на міжнародній арені починають виступати у ролі «благословителів» як матеріальних, так і духовних благ. Такий стан можна визначити, перш за все, через: 1) заснування дочірніх церков за межами України; 2) здійснення великої кількості служб власними силами; 3) зростаючу підготовку «своїх» пасторів, проповідників, учителів, євангелістів; 4) спільні проекти із закордонними церквами, в яких Україна постає вже як партнер; 5) визнання авторитетності українських протестантських церков, особливо в духовній царині, на міжнародних конференціях, з'їздах, семінарах.

Найтісніші відносини традиційні українські протестанти зберегли з країнами колишнього СНД, а також з тими країнами, де існує велика українська діаспора. Так, наприклад, п'ятидесятниками на теренах СНД створено Міжнародну Асоціацію християн віри євангельської, куди входять країни Балтії й Кавказу, а також Польща, Північна Америка та Канада, оскільки там функціонує багато церков, вірні яких є вихідцями з України. Звичайно, що найтісніші відносини українські Церкви мають з Росією. Як виявляється, сусідня країна ще й дотепер не є повністю охопленою євангельською звісткою. В Росії насправді дуже багато населених пунктів, в яких немає навіть православного храму, це по-перше. По-друге, відсутність мовного бар'єру дозволяє нашим українським місіонерам здійснювати служіння на теренах північного сусіда.

Крім Росії, українські місіонери працюють в Грузії та Азербайджані, де здійснюють служіння в контакті з місцевими пасторами. Союзи баптистів і п'ятидесятників у цих країнах вже мають засновані церкви.

Що стосується зв'язків українських протестантів у загальносвітовому вимірі, то найбільший п'ятидесятницький союз ВСЦХВС разом з 122 національними союзами входить до Міжнародної Асамблеї Божої, в якій Голова ВСХВС М.Паночко вже другий термін поспіль, починаючи з 1998 року, є членом виконавчого комітету, представляючи п'ятидесятників Східної Європи та СНД. З 2005 року у Міжнародну п'ятидесятницьку співдружність входить і одне з найбільших харизматичних об'єднань України ОНХХЦ. Всеукраїнський Союз ЄХБ має тісні зв'язки з Європейською баптистською федерацією та Всесвітнім Альянсом баптистів.

Неофіційно співпрацює з об'єднанням всіх Євангельських Церков Європи – Європейським Альянсом Євангельських Церков – Рада Собору незалежних євангельських церков України, головою якого є А.Калужний. Рада Собору має контакти з Європарламентом, де є представники вищезгаданого альянсу.

До країн, з якими співпрацювали українські протестанти традиційних церков в 90-ті роки минулого століття та в першому десятилітті ХХІ століття належать також Португалія, Іспанія, Франція, Ізраїль, Чехія та Італія. В названих країнах баптистські, п'ятидесятницькі та адвентистські об'єднання вже мають засновані церкви з українських емігрантів. Заснування українцями церков для емігрантів – співвітчизників не є новим явищем, проте на початок ХХІ століття воно (таке явище) набирає дедалі більшої масштабності. І деякі емігрантські церкви на сьогодні вже потребують освітніх богословських послуг, надавати які теж будуть українці.

Такий стан речей, крім всього іншого, свідчить про те, що протестанти України за 15 років релігійної свободи не просто зміцнилися, але й виплекали власних місіонерів, пасторів та освітян, які мають змогу втілити в реальність довгоочікуване бажання проповідувати Слово Боже по всій Землі.

Новим явищем для українського протестантизму є поширення їх діяльності на африканські країни та країни арабського світу. Зокрема, українські місіонери працюють у Туреччині, Ізраїлі, Палестині, Об'єднаних Арабських Еміратах. Причому вітчизняні лідери виходять на більш відкриті позиції. Наприклад, пастор харизматичної церкви «Перемога» Генрі Мадава в 2003 році проводив конференцію для християнських служителів та низку євангелізаційних служінь у Пакистані.

У 2006 році зав. відділу міжнародних зв'язків ВСЦХВС Ю.Кулакевич у найбільшому місті ПАР (Південно-Африканської Республіки) Йоганнесбурзі мав радіопроповідь на 4 африканські країни. Варто зазначити, що в країнах Африки та арабського світу місіонерське служіння несуть здебільшого п'ятидесятницькі та харизматичні місіонери.

Цікавим є той факт, що на початку ХХІ століття протестанти України вже стали виступати поборниками чистоти євангельського вчення в Європі. Коли сьогодні європейські проповідники занадто багато говорять про толерантність, терпеливість та демократію, то наших проповідників в Європі чекають з проповіддю чистого євангельського вчення. «Вони, європейці, – заявляє Ю.Кулакевич, – дослухаються до християн з пострадянського простору, тому що захоплення проповідями про демократію в межах християнства приводить до того, що пасторів ув'язнюють тільки за те, що вони з церковної кафедри гомосексуалізм називають раковою пухлиною на тілі суспільства, як це, наприклад, було з пастором однієї з шведських церков» (Інтерв'ю із завідділу міжнародних зв'язків ВСХВС Ю.Кулакевичем). Представники шведської делегації, перебуваючи з візитом в Україні, навіть просили «наших» п'ятидесятників молитися за стан духовності в Європі, яка останнім часом переживає серйозний вплив лібералізму та ісламізації (Там само).

Провідні лідери або делегації з України беруть активну участь у міжнародних з'їздах, конференціях та форумах. Так, у 2005 році делегація АСД у складі 22 осіб брала участь у Всесвітньому з'їзді Церкви АСД у м. Сант-Луїсі (США) (Ганулич П. Соціальна діяльність Адвентистів сьомого дня в міжнародному контексті // Актуальні питання міжконфесійних взаємовідносин в Україні. – К., 2005. – С. 160.), а делегація з числа харизматичних і п'ятидесятницьких церков у 2006 році була учасницею конференції в одній з найбільших церков світу – «Маранафа», що в Бразилії. Голова ВСЦХВС М.Паночко проповідував на конференції Міжнародної Асамблеї Божої в Лісабоні (Португалія) та в Нью-Йорку, а в 2007 році здійснив поїздку на конференцію до Торонто (Канада). Загалом вітчизняним протестантським лідерам на світових міжнародних конференціях надається досить багато можливостей для проповідування. Такі пастори харизматичних спільнот «Перемога» та «Посольство Боже», як Генрі Мадава та Сандей Аделаджа, є всесвітньо відомими проповідниками. Їх знають у більш ніж 30-ти країнах світу.

Крім цього, лідери українських протестантських церков виступають як спікери на різних європейських заходах. Наприклад, на конференції в Талабамі функції спікера виконував президент ОНХХЦУ А.Гаврилюк. На кінець 2007 року бути спікером на конференції в Норвегії з нагоди 100-ї річниці поширення протестантизму в Скандинавії був запрошений президент Союзу церков «Українська місіонерська церква» В.Решитинський.

Що стосується матеріально-фінансової допомоги, то за останні кілька років вітчизняні протестанти самі збирають пожертви для допомоги знедоленим людям інших країн. Так, п'ятидесятники в 2004 році перерахували десятки тисяч доларів для допомоги потерпілим від цунамі в азіатських країнах. Надається фінансова допомога області, яка відділилася від Ефіопії – Еритреї. Кошти надсилаються через фонд WAERA (World Assemblies of God Relief Agency). ВСЦХВС здійснює проект разом з Норвегією для допомоги Китаю, який полягає у видруці Біблії китайською мовою.

На окрему увагу заслуговує соціальна діяльність Церкви Адвентистів сьомого дня в міжнародному контексті. Зокрема, адвентисти беруть участь у діяльності міжнародних благодійних організацій, що створені церквою АСД. Однією з таких організацій є Адвентистське агенство допомоги та розвитку (АДРА), яке має постійне представництво в Європейському союзі (Брюссель), а також статус спеціального члена при комісії з соціальних та гуманітарних питань ООН (ECOSOS). Організація має свої представництва в більшості країн світу, а у 2003 році ЦАСД була представлена в 220 країнах із 236, визнаних ООН (Жукалюк Н., Любашенко В. История Церкви христиан Адвентистов седьмого дня в Украине. – К., 2003. – С.10.) Національні агентства об'єднані в єдину міжнародно-інформаційну методичну мережу зі штаб-квартирою у США. Завдяки такій єдиній міжнародній структурі кожне окремо взяте агентство в будь-якій країні «має доступ до передових технологій в галузі міжнародного розвитку. Окрім цього, така структура дає можливість використовувати кошти міжнародних донорських організацій як в Європі, так і в Америці та Австралії» (Ганулич П. Соціальна діяльність Адвентистів сьомого дня в міжнародному контексті // Актуальні питання міжконфесійних взаємовідносин в Україні. – С. 158-159).

Початок нового століття, яке ознаменувалося потужним розвитком глобалізаційних

процесів, обумовило деякі зміни й в ставленні українських протестантів до інших християнських конфесій, відносини з якими ніколи не були прихильними і мали епізодичний характер. До того ж, деякі з конфесій визнавалися протестантами такими, що втратили істину свого вчення. Проте зараз, внаслідок присутності вітчизняних протестантів у спілкуванні на світовому рівні, змінюється їхнє ставлення, зокрема, до Римо-Католицької та Англійської Церков. Так, церква «Живе слово» вже декілька років співпрацює з Англійською Церквою «Святої Трійці» в Лондоні. У братів-англікан українські харизмати перейняли міжнародну програму «Альфа курс», яка послуговується сучасними методами реклами та передбачає опанування азів християнства. В запровадженні цієї програми активно працюють і римо-католики. Загалом, вітчизняні служителі різних конфесій в сучасній Римо-Католицькій Церкві вбачають прогресивну релігійну організацію, лідери якої викликають у наших вірних навіть захоплення. Неабияке враження справив на українських харизматів виступ проповідника папського дому о. Раньєро Канталамеси на лондонській конференції з програми «Альфа курсу». Таким враженням ділився і завідділу міжнародних зв'язків ВСЦХВС Ю.Кулакевич, який ще з двома представниками від п'ятидесятницького Союзу мав нагоду у 2000 році представляти Міжнародну раду християнської молоді України на Всесвітньому дні молоді у Ватикані. Проповідь Папи Івана Павла II, спілкування з «рядовими» католиками внесли зміни у ставлення до Католицької Церкви української християнської молоді.

В цілому відносини протестантського світу України із протестантами світової спільноти детально дослідити просто неможливо, оскільки кожна церква, а часто навіть кожний із відділів церков, союзів та об'єднань мають свої контакти з колегами із-за кордону. Отримавши допомогу та підтримку на нинішньому історичному етапі, традиційні протестантські та неопротестантські, зокрема, харизматичні церкви України збільшили свій власний вплив у світі, дедалі активніше набуваючи статусу повноправних суб'єктів міжнародного релігійного життя. Під цим оглядом варто зробити висновок, що релігійна свобода уможливила вітчизняним протестантам вільний вихід у світове співтовариство, а також їх включення у процес глобалізації. Поруч із специфікою протестантського феномену, його активністю та ідеєю посвяченості на теренах незалежної України постає цікавий феномен українського протестантизму, який починає відігравати активну роль на міжнародному релігійному просторі.

О. ВІННІЧЕНКО (БОРУХ) ■

АНГЛІКАНСЬКА ЦЕРКВА ПРО МОЖЛИВІСТЬ МІЖКОНФЕСІЙНОГО ДІАЛОГУ В РЕЛІГІЙНО-ПЛЮРАЛЬНОМУ СВІТІ

Ми всі нині живемо в плюралістичних суспільствах. Це означає, що факт плюралістичності релігійних та світових традицій і суспільств, а також підвидів в їх межах став невід'ємною ознакою нашого соціально-політичного устрою, на місцевому, національному і транснаціональному рівнях в теперішній час та найближчому майбутньому.

На думку архієпископа Кентерберійського, глави Англійської церкви Роуена Уїльямса, міжконфесійної злагоди можна досягти у разі визнання за іншими права на свою віру, на свої, відмінні від інших, принципи. «Ми не повинні намагатися виставляти як демона якусь одну країну. Релігія вчить любити один одного. Любити ближнього – це, передусім, зрозуміти ближнього, який по-іншому бачить світ, по-іншому поклоняється Господу» [<http://jesuschrist.ru/news/>].

Інтерес англійських богословів до міжконфесійного діалогу, прагнення стати ближче й дружніше не вгасає віддавна. Ще в час свого зародження Англійська церква не була однодумною. Виявляється, що оголошені в 1562 році «39 статей» своєрідним символом віри й обов'язковою нормою християнського вчення, в англійстві можна було трактувати зовсім по-різному, завдяки чому вони могли бути прийнятними і для християн-протестантів, і для тих англійців, хто вірив в «Святу, Соборну й Апостольську Церкву». Відсутність чітко сформульованого

■ Оксана Вінніченко (Борух), здобувач Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г.С.Сковороди НАН України.